

Сьох Катерина Ярославівна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, Солом'янська площа, 1, Київ, 03035; katrina_s@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-3283-1154>

Гультай Михайло Мирославович,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, Солом'янська площа, 1, Київ, 03035; gmm.ccu@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-7773-0501>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню правничої термінології Європейського Союзу (далі – ЄС) та її впливу на національне законодавство країн які стали на шлях вступу до складу ЄС. Євроінтеграційні процеси вимагають адаптації національного законодавства до європейських стандартів, що призводить до неминучого використання правничої термінології ЄС у національному законодавстві. Окреслюються основні проблеми при введенні нових правничих термінів ЄС в законодавство України. Здійснено аналіз національного механізму адаптації законодавства України до права ЄС, тобто *acquis communautaire*.

Розглянуто систему права ЄС, в основу якої покладено правничу термінологію ЄС. Досліджено сутність понять «термін», «термінологія» та наголошено на особливості «правничої термінології». Правничу термінологію має особливий характер, оскільки застосовується в нормотворчій діяльності і саме від неї залежить якість нормативно-правових актів. У разі нерозумінні правничого терміну не можливо застосовувати норму, звідси породжуються колізії та неточності. Запропоновано поняття «правничу термінологію ЄС».

Наголошується на важливості з'ясування сутності правничої термінології ЄС та врахуванні її під час перекладу на національну мову. Універсального механізму адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, не існує, так як і не існує єдиної мови у ЄС, що ускладнює процес зближення. Кожна країна сама обирає найбільш зручний спосіб адаптації, створюючи програми та органи державної влади.

На сьогодні в Україні створений Центр європейського та порівняльного права, який підпорядковується Міністерству юстиції України. Основним завданням якого є переклад норм *acquis communautaire* та введення правничої термінології ЄС в національне законодавство України. Запропоновано шляхи вдосконалення даного процесу.

Ключові слова: термін, термінологія, правничу термінологія, правничу термінологія ЄС, право ЄС, *acquis communautaire*.

Sokh Kateryna Yaroslavivna,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Solomianska Square, 1, Kyiv, 03035; katrina_s@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-3283-1154>

Gultai Mykhailo Myroslavovych,

Doctor of Law, Associate Professor, Professor at the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Solomianska Square, 1, Kyiv, 03035; gmm.ccu@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-7773-0501>

PECULIARITIES OF THE LEGAL TERMINOLOGY OF THE EUROPEAN UNION

Abstract. The article is devoted to the study of the legal terminology of the European Union (hereinafter referred to as the EU) and its influence on the national legislation of countries that have entered the EU. European integration processes require adaptation of national legislation to European standards, which leads

*to the inevitable use of EU legal terminology in national legislation. The main problems with the introduction of new EU legal terms into the legislation of Ukraine are outlined. An analysis of the national mechanism of adaptation of Ukrainian legislation to EU law, i.e. *acquis communautaire*, was carried out.*

The system of EU law, which is based on EU legal terminology, is considered. The essence of the concepts “term”, “terminology” was studied and the peculiarities of “legal terminology” were emphasized. Legal terminology has a special character, as it is used in rule-making activity and the quality of normative legal acts depends on it. When a legal term is not understood, it is impossible to apply the norm, hence conflicts and inaccuracies arise. The concept of “EU legal terminology” is proposed.

*The importance of clarifying the essence of EU legal terminology and taking it into account during translation into the national language is emphasized. There is no universal mechanism for adapting national legislation to the *acquis communautaire*, as there is no single language in the EU, which complicates the process of rapprochement. Each country chooses the most convenient way of adaptation by creating programs and state authorities.*

*Today, the Center of European and Comparative Law has been established in Ukraine, which reports to the Ministry of Justice of Ukraine. The main task of which is the translation of *acquis communautaire* norms and the introduction of EU legal terminology into the national legislation of Ukraine. Ways to improve this process are proposed.*

Key words: *term, terminology, legal terminology, EU legal terminology, EU law, *acquis communautaire*.*

Постановка проблеми: Інтеграційні процеси країн до Європейського Союзу сприяють вивченню та застосуванню правничої термінології ЄС у національному законодавстві. В основу будь-якої термінології покладена мова, отож будівництво правничої термінології базується на мові країн. Спроба зрозуміти мовну багатоманітність є одним із завдань для країн ЄС, оскільки мовна політика ЄС передбачає збереження та захист мовного розмаїття в ЄС наголошуючи на праві кожного народу спілкуватися у своїй країні своєю мовою. Для цього ЄС подає важливі документи на мовах усіх країн, які є членами ЄС. Завдяки цьому євроспільнота має доступ до поданої інформації й дослівно її розуміє та сприймає. Але з усіма привілеями такого підходу виникають і проблеми, адже можуть виникати неточності у використанні правничої термінології у країнах-учасницях ЄС, що є недопустимим. Ефективність правової реалізації залежить від логічної несуперечливості, лінгвістичної недвозначності, семантичної і лексичної точності термінології у нормативно-правових актах.

Для розуміння правничої термінології ЄС потрібно розібрати поняття «термінологія» та його сутність. Корені термінології лежить у лінгвістичному розвитку мови країни. Використовуючи мову як засіб комунікації, термінологія представляє фрагменти знання в усій їх складності та зумовленості зв'язків, робить це засобами мови. Основними об'єктами наповнення термінології є терміни. Отже, розуміння сутності терміну, закладає якість нормативно-правових актів країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній юридичній науці

існує значна кількість робіт, присвячених дослідженню правничої термінології України та правничої термінології ЄС, та проблемам їх поєднання. Особливо зараз прикута увага цьому питанню, коли Україна здобула статус кандидата на членство в ЄС та відбуваються прискорені процеси євроінтеграції. Можна вказати роботи таких авторів, як: Березовська І., Веренкіотова О., Калиновський Б., Кочан І., Медведь О., Токарська А., Толста С., Топорнін Б., Тур О.М., Шестакова С.О., та інші. Разом з тим, відсутні наукові дослідження які б розкривали сутність правничої термінології ЄС та її особливості втілення у національне законодавство держав-учасниць ЄС та держав які на шляху до вступу в ЄС.

Мета статті: дослідження правничої термінології ЄС та її процес входження у національне законодавство держав.

Виклад основного матеріалу. Правничу термінологію є предметом вивчення багатьох наукових досліджень, адже на її основі будується нормативно-правова база кожної країни. Особливість полягає в тому, що ідентичності та універсальності не може бути, оскільки термінологія напряму залежить від мови кожної країни. У процесі євроінтеграції національне законодавство кардинально реформуються відповідно до європейських стандартів, втілюється правничу термінологію ЄС. Використовуючи кожен новий термін, потрібно знати його сутність, від цього залежить якість нормативно-правових актів країни.

Існує багато наукових досліджень щодо розтлумачення сутності термінології. Наприклад, Медведь О.В., пропонує поняття «термінологія» – це терміни певної науки чи галузі знання,

узяті безвідносно до критеріїв структурної й системної організації, визначених системністю й структурованістю наукових знань і уявлень про той фрагмент дійсності, що вивчається відповідною наукою чи галуззю знання. Також, автор наголошує що впорядкована сукупність термінів, яка набуває ознак системності в результаті поступового розвитку певної науки чи галузі знання та завдяки цілеспрямованій кодифікаційній, нормативній лінгвістичній обробці відповідної термінології, щоб найчіткіше відбивати її поняттєвий континуум та відповідати мовним закономірностям і системі є терміносистемою [1, с. 48]. Слід погодитися з думкою, що жодне дослідження не може бути науковим, якщо воно не забезпечене зручною, спеціальною термінологією. У межах цієї термінології кожен термін повинен мати єдине значення, яке визнане всіма, хто професійно досліджує певний предмет [2, с. 77].

Проаналізувавши наукові дослідження, погоджуємося з думками, що термінологія – це система термінів певної галузі знань, які мають чітко визначене єдине значення. Під терміном слід розуміти слова чи словосполучення, які відрізняються від інших номінованих одиниць виключною однозначністю, точністю та незалежністю від контексту [3, с. 75]. Використовуючи кожен термін маємо знати чітко його значення, від цього залежить якість викладеного тексту та спосіб передачі суб'єктивних думок.

Темою нашого дослідження є саме правнича термінологія. Термінологія яка використовується у галузях права та при створенні нормативно-правових актів, яка має свої характерні особливості та своєрідні тенденції розвитку. Правнича термінологія містить в собі величезні потенційні можливості які передають правові ідеї, думки, приписи та конструкції. Проте правильне застосування їх вдається не всім. Про це свідчать неточності, помилки, двозначності правових текстах.

Достатньо багато наукових досліджень щодо розуміння терміну «правнича термінологія». Слід виділити авторів Токарська А. і Кочан І. які наголошують, що правнича термінологія – це сукупність номінацій що позначають правові явища й поняття, притаманні правничим наукам, до яких належать законодавство, судочинство та інші [4, с. 65]. Шестакова С.О. вважає, що «правова термінологія» – це сукупність правових термінів, які використовують в правничій мові, а також вчення про закономірності термінологічного наповнення і складу правничої мови. Правовий термін – слово чи словосполу-

чення, що є узагальненим найменуванням певного правового поняття і що використовують у мовах правотворчості, правотлумачення, правозастосування, правореалізації, професійній правничій мові та у мові правничої науки [5]. Толста С.А. у авторефераті, зазначає, що правнича термінологія являє собою терміносистему яка є складовою частиною загального термінологічного фонду та становить складну організацію спеціальних одиниць, неоднорідних за своїм походженням та сутнісним характером [5].

Існує декілька підходів щодо розуміння сутності правового терміну:

1) правовий термін – це елемент правової техніки, словесне позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави [9, с. 27];

2) правовий термін – це слово чи словосполучення, яке має правове значення, що виражає правове поняття, яке використовується в процесі пізнання та усвідомлення об'єктивної дійсності з погляду права [7; 9 с. 27];

3) правовий термін – це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, що відображає специфіку державно-правових явищ і має визначення в правовій літературі (законодавчих актах, правових словниках, науково-правових працях) [8; 9, с. 27].

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що правнича термінологія – це система правових термінів, які позначають та чітко окреслюють правове явище, що використовується у правотворчості, юридичній мові та правових наук. Правнича термінологія розвивається з розвитком держави та з державної розвитком мови. Якщо на державну мову не впливають мови іншомовного походження, правнича термінологія є більш чіткою у своєму значенні, правові терміни є зрозумілими у їх використанні та тлумаченні. Вплив іншомовних термінів призводить до їх неправильного розуміння, двоякості що є недопустимим у праві.

Євроінтеграційний процес України призводить до використання правничої термінології ЄС, оскільки відбувається адаптація нормативно-правових актів України до права ЄС. Хоча ЄС наголошує, що країна має можливість збереження мовної особливості, разом з тим, у праві ЄС існує термінологія, яка неможлива у використанні з перекладом на національну мову, тому країни вимушені використовувати термінологію в оригіналі та вводити нове поняття в національне законодавство.

Під правничою термінологією ЄС підрозумівається використання термінології права ЄС. Одна з основних вимог прийняття нових членів до ЄС, є адаптація національного законодавства до права ЄС. В обов'язковому порядку держави повинні привести своє законодавство у відповідність з нормативно-правовими актами ЄС. Такий обов'язковий мінімум отримав назву *acquis communautaire*, що у перекладі з французької означає доробок (надбання) співдружності.

У наукових дослідженнях чіткого розуміння поняття «правнича термінологія ЄС» не існує. Науковці намагаються дати розтлумачення виходячи з розуміння права ЄС, можна виділити деякі з них. Наприклад, Б.Н. Топорнін, зазначає, європейське право є збиральним поняттям, яке охоплює хоча й близькі, а інколи і взаємопов'язані, але водночас і різні феномени. Не можна не погодитися з думкою автора, оскільки право ЄС складається з «право Європейського співтовариства», і «право Європейських співтовариств», «комунітарне право», і «право Європейського Союзу», а також *acquis communautaire*, *acquis* ЄС тощо. Щоразу коли ми використовуємо норми права ЄС, потрібно уточнювати якого саме права.

ЄС здійснило об'єднання всіх нормативно-правових актів у єдине право *acquis communautaire* і саме на ньому наголошує при приєднанні нових членів до свого складу. Слід вважати, що *acquis communautaire* (у перекладі – «надбання» або «доробок Співтовариств») – сукупність актів законодавства, політичних документів та практики їх застосування, що у кожний даний момент існують у Європейському Союзі. Впровадження *acquis* у національні правові системи є необхідною умовою завершення процесу приєднання країни до ЄС.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» під поняттям *acquis communautaire* слід розуміти, правову систему Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [10].

До змісту *acquis communautaire* відносяться всі установчі договори ЄС, вторинне законодавство ЄС, рішення Суду ЄС, загальні принципи і доктрини права ЄС, міжнародні угоди, «м'яке» право ЄС. Таким чином, *acquis communautaire*

охоплює усі рішення в межах першої (Співтовариства), другої (спільна політика у сфері закордонних справ і безпеки) та третьої (співпраця поліції й органів юстиції у кримінальних справах) опор ЄС (*pillars*). Отже, можна стверджувати що *acquis communautaire* увібрало в себе всю правову систему ЄС, а правнича термінологія є основою цієї системи.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновки, що правнича термінологія ЄС – це система правових термінів використаних у *acquis communautaire*, які позначають та чітко окреслюють правове явище, що використовується у правотворчості та нормотворчості ЄС. Кожна держава-учасниця повинна використовувати правничу термінологію ЄС у національному законодавстві. Виходячи з того, що у ЄС не існує єдиної, загальної мови, всі нормативно-правові акти приймаються на мовах держав-учасниць, що полегшує використання правничої термінології у національному законодавстві.

Умовою вступу до ЄС є адаптація національного законодавства до *acquis communautaire*, тобто застосування правничої термінології ЄС не буди державою – учасницею. Щоб адаптувати національне законодавство України до *acquis communautaire* потрібно перекласти діючі акти ЄС українською мовою, увести їх у правничу термінологію України, а потім використовувати. При перекладі виникають проблеми у розумінні термінології ЄС, оскільки вона для правничої термінології України є новою і чіткого розуміння не існує, що є недопустимим у нормотворчості.

Для подолання перешкод щодо розуміння сутності термінології ЄС, країни які не є учасницями, створюють механізми які б допомагали у адаптації термінології ЄС до національної. Україна працює над створенням таких механізмів ще з 2003 року, створивши Центр європейського та порівняльного права. Основним завданням якого є переклад, розтлумачення та введення в національне законодавство правничої термінології ЄС. У 2004 році було вдосконалено роботу Центру Наказом Міністерства юстиції «Про затвердження Положення про Центр європейського та порівняльного права» (далі – Наказ) від 28.10.2004 № 126/5.

Відповідно до Наказу завданням Центру щодо термінології є: – організація перекладу актів *acquis communautaire* на українську мову; – здійснює термінологічну експертизу перекладів актів *acquis communautaire* та надає таким перекладам статус офіційного; – розробляє глосарій термінів *acquis communautaire*

[11]. Центр здійснює основну роботу щодо адаптації нормативно-правових актів України до *acquis communautaire*, шляхом перекладу нормативно-правових актів ЄС та здійснення аналізу, експертизи та порівняння з національним законодавством. В результаті такої роботи відбувається порівняння правничої термінології України та ЄС.

Здійснення таких завдань покладено на Термінологічну комісію Центру. Термінологічна комісія створюється з метою здійснення термінологічної експертизи перекладів актів *acquis communautaire* українською мовою для подальшого надання їм офіційного статусу. Комісія складається з професійних перекладачів, правників, фахівців у сфері української правничої термінології та членів *ad hoc*, якими є фахівці в конкретній галузі. Термінологічна експертиза перекладу конкретного акта *acquis communautaire* здійснюється спеціально створеною для цього робочою групою, яка формується з членів комісії. Робоча група готує свої пропозиції щодо остаточної редакції перекладу, а також доповідь з викладенням дискусійних моментів та різночитань між текстами актів різними офіційними мовами ЄС. Робоча група вивчає зауваження та пропозиції і готує остаточну редакцію перекладу, після чого рекомендує директоріві Центру європейського та порівняльного права, який є Головою Термінологічної комісії, надати перекладу статус офіційного.

На підставі рекомендації Термінологічної комісії директор Центру європейського та порівняльного права ухвалює рішення про надання перекладу статусу офіційного. Офіційний статус перекладу акта європейського права засвідчується написом «Міністерство юстиції України. Центр європейського та порівняльного права. Переклад офіційний». Переклад акта європейського права упродовж 5-ти робочих днів з моменту надання йому статусу офіційного направляється органу державної влади, відповідальному за виконання заходу плану роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, для реалізації якого здійснювався переклад [12].

Аналізуючи практику держав – членів ЄС, можна зазначити, що кожна країна по своєму здійснювала адаптацію національного законодавства до *acquis communautaire*. Наприклад, Литва, Латвія та Естонія, задля втілення норм *acquis communautaire* у національне законодавство, створили «Національну програму адаптації *acquis communautaire*». Вона представляла собою значні за обсягом документи (близько 700

сторінок кожний), де представлені конкретні заходи з адаптації розділів правового доробку та терміни їх реалізації. В середньому кожній з країн довелося адаптувати близько 2000 законодавчих актів. В Україні існує теж програма адаптації ще з 2003 року. Отже, введення в національне законодавство правничої термінології ЄС, є неминучим процесом кожної країни яка на шляху до вступу в ЄС.

Висновки: Правнича термінологія ЄС – це система правових термінів використаних у *acquis communautaire*, які позначають та чітко окреслюють правове явище, що використовується у правотворчості та нормотворчості ЄС.

Особливість правничої термінології полягає в тому, що не існує єдиного механізму адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, не існує й єдиної мови у ЄС. Кожна країна повинна знайти той механізм який для неї буде найвдалішим для досягнення цілі. Україна аналізуючи практику держав-учасниць ЄС втілює її в національне законодавство. Проте, кожна країна є унікальною і правова термінологія напряму залежить від мови країни, що і є складністю введення правничої термінології ЄС у національну правничу термінологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Медведь О. В. До уточнення характеру та рівневої типології термінологічної системності. *Вісник Нац. ун-т «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології»*, 2008. № 620. С. 45–48.
2. Веренкіотова О. Категорія «поняття» у теорії та філософії права. Підприємництво, госп-во і право. 2008. № 10. С. 77.
3. Тур О.М. Уніфікація та стандартизація документознавчої термінології в Україні. дис....докт.наук. Київ. 2019. 477 с.
4. Токар А, Кочан І. Українська мова фахового спрямування для юристів. Київ: Знання. 2008. 316 с.
5. Шестакова С.О. Особливості юридичної термінології як спеціалізованої системи правових понять URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5932/1/%D0%A8%D0%97.pdf>
6. Толста С,А. Правнича термінологія в законодавчих актах України. авторф. дис....канд.філол. наук. Київ. 2006. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36701/100196914.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Gibová K. Translation Procedures in the Non-literary and Literary Text Compared : monograph / K. Gibová. Norderstedt : BOD, 2012. 88 p.
8. Артикуца Н. В. Законодавчі терміни та їх визначення / Н. В. Артикуца // Наукові записки. Том 90: Правові науки. Київ : Вид-во Пульсари, 2009. С. 39–44.

9. Гідора А.Л. Терміносистеми правових актів ЄС (на матеріалі англійської, німецької, французької та української мов). дис....канд.філол. наук. Одеса. 2017. 265 с.
10. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
11. Про затвердження Положення про Центр європейського та порівняльного права: Наказ Міністерства юстиції України; Положення від 28.10.2004 № 126/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1385-04#Text>
12. Качка Т., Мовчан Ю. Нова практика перекладу актів *acquis communautaire*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_2405
5. Shestakova S.O. Peculiarities of legal terminology as a specialized system of legal concepts URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5932/1/D0%A8%D0%97.pdf>
6. Tolstoy S.A. Legal terminology in legislative acts of Ukraine. autorf. dis... candidate of philol. of science Kyiv. 2006. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36701/100196914.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Gibová K. Translation Procedures in the Non-literary and Literary Text Compared : monograph / K. Gibová. Norderstedt : BOD, 2012. 88 p.
8. Artikutsa N.V. Legislative terms and their definitions / N.V. Artikutsa // Scientific notes. Volume 90: Legal Sciences. Kyiv: Pulsary Publishing House, 2009. P. 39–44.
9. Ghidora A.L. Terminology of legal acts of the EU (based on the material of English, German, French and Ukrainian languages). dis... candidate of philol. of science Odesa. 2017. 265 p.

REFERENCES:

1. Medved O. V. To clarify the nature and level typology of terminological systematicity. Bulletin of the National Lviv Polytechnic University: Series «Problems of Ukrainian Terminology». 2008. № 620. P. 45–48.
2. Verenkiotova O. The category of “concept” in the theory and philosophy of law. Entrepreneurship, economics and law. 2008. No. 10. P. 77.
3. Tour O.M. Unification and standardization of documentary terminology in Ukraine. dis... doctor of science Kyiv. 2019. 477 p.
4. Tokar A, Kochan I. The Ukrainian language of specialization for lawyers. Kyiv: Knowledge. 2008. 316 p.
10. On the nationwide program of adaptation of the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union: Law of Ukraine dated March 18, 2004 No. 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
11. On the approval of the Regulation on the Center of European and Comparative Law: Order of the Ministry of Justice of Ukraine; Regulation dated 10/28/2004 No. 126/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1385-04#Text>
12. Kachka T., Movchan Yu. New practice of translation of *acquis communautaire* acts. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_2405